

Lietuvos Respublikos mokėjimų ir tarptautinių investicijų balansų statistikos duomenų, naudojamų Makroekonominio disbalanso procedūros rodikliams sudaryti, kokybės ataskaita¹ (parengė Lietuvos bankas)

1. INSTITUCINĖ APLINKA

1.1. CoP²1 Profesinė nepriklausomybė / PC³1 Profesinė nepriklausomybė

1.1.1. Teisinis pagrindas

Lietuvos banko įstatymo 3 straipsnyje pabrėžiamas Lietuvos banko nepriklausomumas. Įstatymo 3 straipsnio 1 ir 2 pastraipose nustatyta, kad:

„1. Lietuvos bankas vadovaujasi Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo Protokolu dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto bei kitais Europos Sąjungos teisės aktais. Lietuvos bankas Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais vadovaujasi tiek, kiek jie neprieštarauja Sutarčiai dėl Europos Sąjungos veikimo, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo Protokolui dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto. Jeigu yra prieštaravimų tarp Lietuvos Respublikos teisės aktų ir Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, vadovujamasi Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis.

2. Įgyvendindamas tikslus ir atlikdamas savo funkcijas bei vykdydamas tam reikalingą veiklą, Lietuvos bankas, Lietuvos banko valdybos pirmininkas, jo pavaduotojai, valdybos nariai ir kiti Lietuvos banko tarnautojai (toliau – Lietuvos banko tarnautojai) turi nesiekti nurodymų ir jų nepriimti iš Europos Sąjungos institucijų ir organų, Europos Sąjungos valstybių narių vyriausybių ar iš jokios kitos institucijos ar organo. Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir valstybės institucijos privalo gerbti Lietuvos banko nepriklausomumą ir nesiekti daryti įtaką Lietuvai bankui ir Lietuvos banko tarnautojams, kai jie vykdo savo pareigas.“

Lietuvos banko įstatymas

1.1.2. Statistikos darbų programa

Visi statistikos darbai, kuriuos vykdo Lietuvos bankas, Lietuvos statistikos departamentas (LSD) ir kitos nacionalinės institucijos, pateikti Oficialiojoje statistikos darbų programoje (OSDP).

¹ Parengta pagal vienodą Pinigų, finansų ir mokėjimų balanso statistikos komiteto šablona.

² Europos statistikos praktikos kodeksas (angl. *The European Statistics Code of Practice*).

³ Viešasis Europos centrinių bankų sistemos (ECBS) įsipareigojimas dėl Europos statistikos (angl. *ESCB Public Commitment on European Statistics*).

OSPD sudarymą koordinuoja LSD. OSPD viešinama ir skelbiama LSD interneto svetainėje (lietuvių kalba):

<http://www.stat.gov.lt/lt/oficialiosios-statistikos-darbu-programos>.

1.2. CoP2 Duomenų rinkimo įgaliojimas / PC2 Duomenų rinkimo įgaliojimas

1.2.1. Atsakomybės paskirstymas

Lietuvos bankas yra atsakingas už Lietuvos Respublikos mokėjimų ir tarptautinių investicijų balansų sudarymą.

Be to, Lietuvos banko ir LSD bei Lietuvos banko ir Lietuvos Respublikos finansų ministerijos sutartis nustato reikiamų duomenų ir tinkamos statistinės informacijos pateikimo procedūras.

1.2.2. Teisinis pagrindas

Lietuvos banko atsakomybė nustatyta Lietuvos banko įstatyme:

„8 straipsnis. Lietuvos banko funkcijos ir veikla.

1. Vykdydamas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatas ir veikdamas kaip sudedamoji Europos centrinių bankų sistemos dalis, Lietuvos bankas atlieka šias funkcijas:

5) renka Europos centrinių bankų sistemos uždaviniams vykdyti reikalingą statistinę informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir ūkio subjektų.

2. Lietuvos bankas taip pat:

4) renka Lietuvos banko funkcijoms, nesusijusioms su Europos centrinių bankų sistemos veikla, vykdyti reikalingą statistinę informaciją iš valstybės, savivaldybių institucijų ir ūkio subjektų, nustato jos rinkimo, sudarymo ir platinimo tvarką, taip pat sudaro Lietuvos Respublikos mokėjimų ir tarptautinių investicijų balansus.“

1.3. CoP6 Nešališkumas ir objektyvumas / PC6 Nešališkumas ir objektyvumas

1.3.1. Išankstinis duomenų skelbimo kalendorius

Mėnesinės ir ketvirtinės išorės sektoriaus statistikos išankstinis duomenų skelbimo kalendorius (įskaitant mokėjimų balanso, tarptautinių investicijų balanso ir kitus susijusius duomenų rinkinius) pateikiamas Lietuvos banko interneto svetainėje:

[Duomenų skelbimo kalendorius](#).

1.3.2. Revizijų tvarka

Sudarius ketvirtinį mokėjimų balansą, atskirų to ketvirčio mėnesių duomenys revizuojami (patikslinami). Sudarius ataskaitinių metų antrojo ketvirčio mokėjimų balansą, revizuojami ne tik pirmojo ketvirčio mokėjimų balanso, bet ir tarptautinių investicijų balanso duomenys. Šis

tikslinimas būtinas todėl, kad, parengus prieš tai buvusių metų duomenis, keičiasi metų pabaigos likučių duomenys.

Pirmą kartą ataskaitinių metų visų ketvirčių išorės sektoriaus statistikos duomenys revizuojami sudarant ketvirtojo ketvirčio ir metų duomenis praėjus trimis mėnesiams po ataskaitinių metų pabaigos (kitų metų kovo mėn.). Revizuojant ketvirčių duomenis, atitinkamai revizuojami ir mėnesių duomenys.

Galutiniai ataskaitinių metų ketvirtiniai ir mėnesiniai duomenys (revizuojant kovo mėn. skelbtus duomenis) parengiami praėjus devyniems mėnesiams po ataskaitinių metų pabaigos.

Ataskaitinių metų rugsėjo mėn. gali būti revizuojami ankstesnių trejų metų mokėjimų balanso duomenys, prireikus – ir ilgesnis istorinių duomenų laikotarpis.

Tarptautinių investicijų balanso ir skolos užsieniui ketvirčio duomenys revizuojami atitinkamai kaip ir ketvirčio mokėjimų balanso duomenys.

2. STATISTINIAI PROCESAI

2.1. CoP7 Patikima metodologija / PC7 Patikima metodologija

2.1.1. Bendrosios pastabos

Lietuvos Respublikos mokėjimų balanso ir tarptautinių investicijų balanso statistika sudaroma pagal TVF Mokėjimų balanso ir tarptautinių investicijų balanso vadovo šeštojo leidimo (MBV6) nustatytą struktūrą. Be to, minėtos statistikos sudarymas atitinka Europos Centrinio Banko (ECB) gairių (2011/23) ir Europos Komisijos reglamento (184/2005) rekomendacijas.

2014 m. pirmojo ketvirčio mokėjimų balanso ir tarptautinių investicijų balanso duomenys, parengti pagal MBV6 reikalavimus, paskelbti 2014 m. birželio mėn. Taip pat parengti ir paskelbti istoriniai duomenys nuo 2004 m.

Mokėjimų balanso ir tarptautinių investicijų balanso sudarymo metaduomenys pateikti Lietuvos banko interneto svetainėje:

[Metaduomenys Mokejimu balansas](#)

[Metaduomenys Tarptautiniu investiciju balansas](#)

Su Lietuvos Respublikos mokėjimų balanso ir tarptautinių investicijų balanso sudarymo praktika galima susipažinti TVF mokėjimų balanso statistikos metraštyje (angl. BOPSY).

2.1.2. Rezidentiškumas

Sudarant mokėjimų balansą ir tarptautinių investicijų balansą, laikomasi bendrųjų MBV6 nustatytų rezidentiškumo principų.

2.1.3. Institucinio vieneto apibrėžimas

Taikomi bendrieji institucinio vieneto kriterijai.

2.1.4. Sektorizavimas ir sektoriaus apibrėžimas bei jo taikymo ribos

Reikšmingo nukrypimo nuo institucinių vienetų sektorizavimo principų nėra.

2.1.5. Vertės nustatymas

Sandoriai ir likučiai įvertinami rinkos kainomis. Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) biržinių akcijų likučių vertė nustatoma rinkos kainomis, o nebiržinių – apskaitine verte.

2.1.6. Įrašymo į sąskaitas laikas (kaupimo principas)

Palūkanų pajamos atvaizduojamos kaupimo principu.

2.1.7. Aprėpties trūkumai ir nukrypimai

Finansinės paslaugos nevisiškai aprėpia finansinių priemonių pirkimo ir pardavimo maržas.

2.2. CoP8 Tinkamos statistinės procedūros / PC8 Tinkamos statistinės procedūros

2.2.1. Pagrindiniai bruožai

Lietuvos Respublikos mokėjimų ir tarptautinių investicijų balansai sudaromi tiesioginės atskaitomybės (statistinių ataskaitų) principu. Dalį statistinės atskaitomybės formų tiesiogiai iš šalies ūkio subjektų renka Lietuvos bankas, dalį – LSD. Lietuvos ūkio subjektai (rezidentai) turi pateikti informaciją apie savo sandorius su nerezidentais.

Mėnesio mokėjimų balansas sudaromas tiesioginės atskaitomybės principu.

LSD teikia mėnesio statistinius tarptautinės prekybos prekėmis duomenis. Informacija apie šiuos duomenis paskelbta LSD interneto svetainėje:

http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/0/uzsienio+prekyba_metainfo.

Mėnesio, palyginti su ketvirčio, statistinė ataskaita apima mažiau rodiklių. Mėnesio ataskaitiniai duomenys iš kitų sektorių renkami darant ūkio subjektų atrankinę apklausą. Šie ūkio subjektai pasirenkami pagal jų operacijų su nerezidentais apimtį. Ūkio subjektų atrankinės apklausos metu gauti mėnesio duomenys ekstrapolijuojami, taikant atitinkamus išplėtimo koeficientus. Kadangi atskiri mėnesiniai mokėjimų balanso rodikliai apskaičiuojami taikant ekstrapoliavimo koeficientus ir atitinkamai nustatant vertę, todėl ketvirtį sudarančių trijų mėnesių rodiklių duomenų suma nebūtinai sutampa su atitinkamo ketvirčio duomenimis. Sudarius ketvirčio mokėjimų balansą, tikslinami ankstesni to ketvirčio mėnesių duomenys.

Ketvirčio mokėjimų balanso duomenys gaunami iš įvairių šaltinių ir atskaitingųjų agentų – statistinių ataskaitų, statistikos registrų, administracinių šaltinių, duomenų, surinktų atliekant apklausas (TUI ketvirtinės (http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/0/TUI%28ketv.%29_metainfo) ir metinės (http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/0/TUI_metainfo) apklausos, ketvirtinės įmonių

apklausos kitų investicijų sudarymui), Lietuvos banko apskaitos duomenų, tarptautinių finansinių organizacijų paskelbtų duomenų, iš užsienio kolegų gaunamų dvišalių duomenų, žiniasklaidos.

3. Rengiama statistika

3.1. CoP11 Tinkamumas / PC11 Tinkamumas

Tarptautiniu lygiu mokėjimų balanso ir tarptautinių investicijų balanso duomenys apibūdinami kaip TVF Duomenų platinimo specialiųjų standartų (DPSS) sudedamoji dalis. Be to, kai kurie duomenys teikiami Tarptautinių atsiskaitymų bankui ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai.

Europos Sąjungos (ES) lygiu Lietuvos bankas yra atsakingas už mokėjimų ir tarptautinių investicijų balansų duomenų pateikimą ECB ir Eurostatui. Ši statistika padeda Eurosystemai nustatyti ir įgyvendinti bendrą pinigų politiką, valdyti oficialiąsias atsargas ir vykdyti kitas svarbias užduotis. Be to, šie duomenys naudojami finansinio stabilumo tikslais ir ES makroekonominio disbalanso procedūros (MDP) rodiklių skaičiavimui.

Nacionaliniu lygiu mokėjimų balanso ir tarptautinių investicijų balanso duomenys naudojami finansinių sąskaitų (Lietuvos bankas) ir nacionalinių sąskaitų (LSD) sudarymui. Be to, šiuos duomenis analitiniais tikslais naudoja Lietuvos banko Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnybos Ekonomikos departamento ekonomistai rengdami pagrindinių ekonominių rodiklių apžvalgas ir t. t.

3.2. CoP12 Tikslumas ir patikimumas / PC12 Tikslumas ir patikimumas (įskaitant stabilumą)

Tikslumo, patikimumo ir stabilumo rodikliai nustatomi metinėje reguliarioje Eurostato rengiamoje Mokėjimų balanso kokybės ataskaitoje.

3.2.1. Tikslinimas

Ištrauka iš 2015 m. Eurostato Mokėjimų balanso kokybės ataskaitos:

Patikslinimų dydis (procentais) rodo didelį nuokrypį, tačiau pagrindinių mokėjimų balanso straipsnių apimties pokyčiai yra nedideli ir priimtini.

Paskelbti pirminiai mėnesio ir ketvirčio mokėjimų balansų duomenys skiriasi nuo galutinių paskelbtų, nes šiems srautams sudaryti naudojami skirtingi duomenų šaltiniai. Mėnesio mokėjimų balanso tikslinimas (procentais), susijęs su akcinio kapitalo pajamomis, skolos priemonių ir kitų investicijų pajamų rodikliais, rodo didelį statistinį nukrypimą. Tačiau vidutinio nukrypimo arba apimties pokyčio rezultatas yra priimtinas. Tas pats pasakytina ir apie ketvirtinius duomenis.

Vertinant finansinės sąskaitos tikslinimų apimtį, didžiausias nukrypimas užfiksuotas TUI turto ir įsipareigojimų dalyse. To priežastis – rengiant ketvirtinius duomenis, atsižvelgta į metinės TUI atrankos duomenis.

3.2.2. Klaidos ir praleidimai bei vientisumo taisyklės

Vidutinis santykinis klaidų ir praleidimų rodiklis (vertinant pagal apimtį ir procentais) buvo mažas – neviršijo ES28 medianos. Kalbant apie bendrąjį suminį (kaupiamąjį) klaidų ir praleidimų

rodiklį, pažymėtina, kad jis 2012 m. antrojo ketvirčio yra neigiamas ir toliau didėjantis, tačiau suminis (kaupiamasis) santykinis klaidų ir praleidimų rodiklis svyruoja apie 0.

3.3. CoP13 Savalaikiškumas ir punctualumas / PC13 Savalaikiškumas (įskaitant punctualumą)

3.3.1. Nacionaliniai reikalavimai

Mėnesiniai mokėjimų balanso duomenys ir trumpas pagrindinių rodiklių aprašymas nacionaliniu lygiu skelbiami praėjus 44 dienoms ataskaitiniam mėnesiui pasibaigus.

Ketvirtiniai mokėjimų balanso duomenys ir trumpas pagrindinių rodiklių aprašymas skelbiami praėjus 82 dienoms po ataskaitinio ketvirčio pabaigos.

Tarptautinių investicijų balanso ir skolos užsieniui ketvirtiniai duomenys skelbiami tokio pat periodiškumu kaip ir ketvirtiniai mokėjimų balanso duomenys.

Išorės statistikos išankstinis duomenų skelbimo kalendorius pateiktas Lietuvos banko interneto svetainėje:

[Duomenų skelbimo kalendorius.](#)

3.3.2. ES ir kiti tarptautiniai reikalavimai

Lietuvos bankas teikia duomenis ECB, Eurostatui ir TVF pagal nustatytus duomenų pateikimo reikalavimus ir terminus.

3.4. CoP14 Suderinamumas ir palyginamumas / PC14 Suderinamumas ir palyginamumas

3.4.1. Dvišalės asimetrijos

Iki 2013 m. Lietuva dalyvavo Eurostato bendro TUI tinklo projekte. 2012 m. projekto metu Lietuva inicijavo TUI nuosavybės priemonių pozicijų pagerinimą su trimis šalimis, bet šie duomenys su jomis nebuvo suderinti, nes Lietuvos inicijuotos suderinimui sumos buvo per mažos priešingai šaliai (pateiktos šalims pakankamai mažos apimtys, palyginti su reikalaujama suderinimui pateikti apimtimi).

Be to, Lietuva dalyvauja Tarptautinio valiutos fondo inicijuotuose Koordinuotame portfelinių ir Koordinuotame tiesioginių investicijų tyrimuose.

3.4.2. Suderinamumas su susijusia statistika

Įgyvendinus MBV6, mokėjimų balanso užsienio prekybos ir tarptautinės prekybos prekėmis statistika yra nesuderinta ir eksporto, ir importo srityse. Šiuos neatitikimus lemia metodologinės priežastys, kurios buvo paaiškintos Eurostato Mokėjimų balanso kokybės ataskaitoje.

Vertinant suderinamumą su finansinėmis sąskaitomis ir likusio pasaulio sąskaitomis, gali būti nedidelis nukrypimas dėl naudojamų skirtingų duomenų šaltinių arba skirtingo tikslinimų grafiko.

3.4.3. „Laiko“ ir istorinių duomenų suderinamumas

Šiuo metu mokėjimų balanso ir tarptautinių investicijų balanso duomenys, parengti pagal MBV6 reikalavimus, prieinami visiems duomenų vartotojams ir yra suderinti. Be to, LSD ketina dalyvauti Eurostato MDP projekte, susijusiame su istorinių duomenų nuo 1995 m. įvertinimu. Turėdami šio projekto rezultatus, mokėjimų balanso sudarytojai galėtų prailginti duomenų aprėpties laiko eilutes.

3.4.4. Suderinamumas tarp duomenų dažnumo

Lietuva rengia ir skelbia mėnesinius ir ketvirtinius mokėjimų balanso ir ketvirtinius tarptautinių investicijų balanso duomenis. Sudarius ketvirtinius mokėjimų balanso duomenis, tikslinami kiekvieno to ketvirčio mėnesio duomenys.

3.5. Co15 Prieinamumas ir aiškumas / PC15 Prieinamumas ir aiškumas

3.5.1. Duomenys

Mėnesiniai mokėjimų balanso bei ketvirtiniai mokėjimų ir tarptautinių investicijų balansų duomenys ir trumpa statistinė pagrindinių rodiklių apžvalga skelbiama Lietuvos banko interneto svetainėje:

[Išorės sektoriaus statistika](#)

[Statistikos pranešimai](#)

3.5.2. Metaduomenys

Žr. 2.1.1 punktą – informacija apie metaduomenis.